

SZAKDOLGOZAT

Kovács Dóra Ágnes
Természetvédelmi mérnök

Keszthely

2023

Magyar Agrár-és Élettudományi Egyetem

Georgikon Campus

Természetvédelmi mérnök Szak

**A környezeti nevelés gyakorlati módszereinek vizsgálata az
Őrségi Nemzeti Park látogatóközpontjaiban**

Belső konzulens:

Dr. Alföldi Zoltán
egyetemi docens

Készítette:

Kovács Dóra Ágnes

M0VD86

Levelező tagozat

Intézet/Tanszék: Vadgazdálkodási és Természet-

védelmi Intézet, Természetvédelmi

Biológia Tanszék

Készthely

2023

Tartalom

1.Bevezetés.....	5
2. Irodalmi áttekintés.....	7
2.1. A környezeti nevelés nemzetközi fejlődése	7
2.2. A környezet nevelés története Magyarországon	8
2.3. Mit jelent a környezeti nevelés?.....	9
2.4. A környezeti nevelés gyakorlati módszerei	10
2.5. A környezeti nevelés céljai	12
2.6. Környezet-és természetvédelmi oktatóközpontok	12
3.Anyag és módszer	13
3.1. A látogatóközpontok környezetének ismertetése.....	13
3.1.1. Szőce	13
3.1.2.Csákánydoroszló	15
3.2. Kutatási módszerek.....	17
3.2.1. Terepbejárás	17
3.2.2. Nyomtatott anyagok és internetes források felkutatása	17
3.2.3. Interjú készítés szakemberekkel	17
4. Vizsgálati eredmények bemutatása	19
4.1. A vizsgált látogatóközpontok bemutatása.....	19
4.2. Interjú készítés környezeti nevelővel	27
4.3. Lápok Háza.....	29
4.3.1. Bemutató írásos források alapján	29
4.3.2. Interjú készítés szakemberrel.....	30
4.4. Vízi Vándor Látogatóközpont.....	32
4.4.1. Bemutató írásos források alapján	32
4.4.2. Interjú készítés szakemberrel.....	33
4.5. Nehézségek.....	36
5. További lehetőségek az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóságnál.....	38
5.1. A környezeti nevelés gyakorlati módszerei a térségben	38
5.2. További környezeti nevelési programok a térségben	38
5.2.1. Felnőtteknek.....	38
5.2.2 Gyermekeknek	39
6. Összefoglalás.....	42
7.Köszönetnyilvánítás.....	44

8. Jegyzékek.....	45
8.1. Irodalmi jegyzék.....	45
8.2. Internetes források	47
8.3. Ábrajegyzékek	49
8.4. Táblázatjegyzék.....	49

1.Bevezetés

Mint sok ember én is gyerekkoromból hozom a természet szenvedélyes szeretetét. A rengeteg szabadban töltött idő miatt nem is alakulhatott volna esetemben máshogy. A szemléletem kialakításában nagy szerepet játszottak a gyerekkén megtett gyalogtúrák, a felfedezés élménye egy-egy új tanösvényen, a családommal töltött kimozdulások és a természetben való hazatalálás. Az éjszakai állat lesek, ahol izgalommal figyeltem a vadakat, vagy akár a folyópartoknál gyönyörű madár és rovarvilág életét. Szerencsémre ebben nagy partnerek voltak a nagyszüleim, már egészen kis korban „megfertőztek” a természet és a környezetem szeretetével. Sajnos már akkor jelen volt a nagyfokú környezetszennyezés, mindig beárnyékolta a boldogságom az itt ott „felejtett” szemét, illetve a természeti értékek rongálása. Egyik ilyen nagy szívfájdalmam volt egy gyönyörű már akkor 400 éves bükk tönkretétele. Nem értettem ki képes ilyesmire és mi viszi arra, hogy ilyet cselekedjen. Érdeklődésemet valószínűleg Nagypapám keltette fel, persze nem tudatosan, de már akkor környezetvédelmi neveléssel oktatott engem. Ez adta meg a löketet, hogy tanulmányaim során mindig is a témában oktató iskolákat választottam.

Már az egyetem megkezdése előtt is azon a véleményen voltam részben a saját tapasztalataim, másrészt a statisztikákból adódóan, hogy a gyermekek nem kifejezetten a hagyományos értelemben nevezett iskolákban kapják a legtöbb lehetőséget tanulni az őket körülölelő világról és körülöttük zajló folyamatokról. A jelenlegi helyzetben nagyon fontossá vált a környezeti nevelés, nem csak hazánkban, hanem az egész világon. Minden nap hallunk borzasztó természeti katasztrófákról, amik egyre csak arról árulkodnak, hogy nagyon rossz irányba haladunk. Túlzott fogyasztásunk, többek között a bolygóra mért mérhetetlen szennyezésünk klímaváltozást eredményezett. A környezeti nevelés egy átfogó képet adhat mindenki számára és széleskörű összefüggései révén sok tantárgy keretein belül taglalható.

Úgy gondolom, kötelességünk ebben a témában tágítani tudásunkat minden nap újabb és újabb információkkal szembesülve. Ide tartozik a fenntartható visszafejlődés, az ózon károsodása, az üvegházhatás vagy akár a saját ökológiai lábnyomunk ismerete is. Szerintem nélkülözhetetlen az, hogy ezek oktatását már kisgyermekkorban elkezdjék, hiszen: *„A Földet nem apáinktól örököltük, hanem unokáinktól kaptuk kölcsön”* fogalmazta meg egy környezetvédelmi aktivista David Brower (Internet 10.). Mi magunk vagyunk hatással a környezetünkre a mindennapi életünkben meg kell tanulnunk harmóniában élni vele együtt, nem pedig élősködni rajta.

Remélem , hogy dolgozatommal sikerül ezt alátámasztani a mindennapi emberek számára. Az értekezésem megírásával a legfőbb célom az volt, hogy megismertessem a Nemzeti Parkok adta lehetőségeket a környezeti nevelésre és bemutassam hogyan segítik a szülők és pedagógusok munkáját a jövő nemzedékének oktatásában . Úgy gondolom, ha kisgyermekek környezetvédelmi oktatásáról van szó akkor a legjobb helyek, amiket felkereshetünk a nemzeti parkok által szervezett táborok, előadások továbbá a játékos bemutatóhelyszínek. Írásomban kutatom ezeknek a bemutató és látogatóközpontoknak a környezetvédelmi pedagógiai feladatait, gyakorlati érvényüléseit, céljait, illetve lehetőségeit a különböző területeken. A dolgozatomban a gyakorlati módszerek bemutatásával és ezek összehasonlításával foglalkoztam ezek mellet pedig megpróbáltam bemutatni a tájat, ahol elhelyezkednek a központok hiszen ezek fontos részei az oktatásnak.

2. Irodalmi áttekintés

2.1. A környezeti nevelés nemzetközi fejlődése

Ezt a témát sokféleképpen meg lehet közelíteni, sokféle elmélet és gyakorlat lehetséges. A kifejezés létrejöttéhez valószínűleg nagyban hozzájárult a pennsylvaniai atomerőmű károsodás (1979), a csernobili katasztrófa (1986), Mobro szemétszállítóhajó (1987) és az Alaszkai olajszerencsétlenség (1989). Okot adtak a félelemre és a kifejezés születésére. A Környezeti nevelés kézikönyve (1998) szerint a környezeti nevelés két fajta megközelítése általános:

1. Esztétikai: ennek az oldalnak képviselői az élővilágra és a természetcsodák fontosságára esztétikai szempontokkal és ilyen igényekkel teli.

2. Gyakorlati: A megfelelő intézkedéseket szorgalmazó, figyelmet felhívó és a szükséges lépések megtételét képviselő.

A 20. század hatvanas éveiben jelenik meg a környezeti válság és környezetvédelem kifejezésekben. Ebben a kontextusban szerepel a mozgalmak pártok programjaiban is. Értékes erőforrások megőrzése érdekében többen is írtak a témában (például Rachel Carson-Néma tavasz, 1962; Római Klub jelentése, 1968; Konrad Lorenz-A civilizált emberiség 8 halálos bűne 1972; Ernst F. Schumacher: A kicsi szép, 1991). A feljegyzések szerint Nagy Britanniában a környezeti nevelés témakörét egy 1965-ben tartott konferencián a Keele Egyetemen alkalmazták először a természet védelme és az oktatásban való felhasználása ügyében. Sokan pedig úgy gondolják, hogy nemzetközi szinten ezt a fogalmat a Párizsban megrendezett, A Természet és Erőforrásainak Védelmére Szolgáló Nemzetközi Unió (IUCN) ülésen használhatták először (Internet 11).

A Rachel Carson „Néma tavasz” című művének megjelenése (1962) és a bolygót fenyegető sok súlyos probléma elismerése után az aggodalmak fokozódtak. A Természetvédelmi Világszövetség 1970-ben megrendezett egy munkatalálkozót Környezeti nevelés az iskolai tantervben címen Nevadában. Az itt meghatározott célok a mai napig hatást gyakorolnak az oktatás fejlődésére. 1972-ben megrendezték Stockholmban az ENSZ első, emberi környezettel és környezeti neveléssel foglalkozó konferenciáját. Itt különböző nyilatkozatokat, célokat állítottak. Következmenyekenként összeállították az ENSZ Környezetvédelmi Programját (UNEP), 1975-ben pedig közösen megalapították az UNESCO/UNEP Nemzetközi Környezeti Nevelési Programját (IEEP). Ezt 1975-ben a belgrádi találkozón el is indították célkitűzésekkel és dokumentumokkal kiegészítve. A célok 3 pontban foglalhatóak össze (Palmer és Neal, 1998)

1. Elősegíteni gazdasági társadalmi politikai és ökológiai összefüggések tudatosítását a városi és vidéki életben.
2. Az embereknek a kezükbe kell adni a lehetőséget mellyel hozzájárulhat a környezetének megóvásához és védelméhez.
3. Megfelelő új viselkedésminták kialakítása a természettel kapcsolatban minden ember számára.

1977-ben az UNESCO szervezett Tbilisziben egy konferenciát ezen 66 tagállam képviseltette magát, ez volt az első kormányközi konferencia. Ajánlásokat készítettek a környezeti nevelés alkalmazására az iskolai és a nem iskolai felhasználásokkal kapcsolatban. 1980-ban összeállították a Világ Természetvédelmi Stratégiáját (WCS), ez az egyik legfontosabb és leglényegesebb dokumentum a témával kapcsolatosan. Ennek kiegészítési 1986b óta folyamatosan zajlanak.

2.2. A környezet nevelés története Magyarországon

A 20. század elején óriási hangsúly került a természetismeretre és a természet védelmére. Hazánkban természetvédelmi nevelés kezdetét 1906-ra teszik. Bizonyítékok alapján ekkor rendelték el először az iskolákban a madarak és fák napjának megünneplését, Európában először Magyarországon, persze nem így nevezeték még akkoriban.

Tehát környezetvédelmi nevelés már a stockholmi Környezetvédelmi Világkonferencia (1972) előtt is jelen volt. A korai erdei iskolákban, és civilszervezeteknél már gyakorlatilag környezetvédelmi- természetvédelmi oktatás zajlott, cserkészmozgalmak, nyári táborok és jeles napok keretein belül. A konferencián világszintű irányelveket és ajánlásokat fogalmaztak meg, ezzel elősegítve a környezetvédelmi oktatást. Támogatni és szorgalmazni kezdték azokat a programokat, amik bepillantást engedtek ezek fontosságába, környezeti tudatformálást segítettek elő, illetve egy környezetbarátabb életmódot szolgálták. Az 1980-as évek végéig az Országos Pedagógiai Intézet és az Országos Környezet és Természetvédelmi Hivatal volt felelős az oktatásért és a nevelésért egyaránt. Átaluk készültek azok a javaslatok és szakanyagok melyek miatt a környezeti nevelés bekerült az általános iskolai tanrendbe. A tárgy neve az Ember és környezete volt. Ebben az időszakban látták be, hogy szükségük lesz központokra, ahol az oktatásra vágyóknak előadásokat, illetve gyakorlati terepmunkákat mutathatnak be.

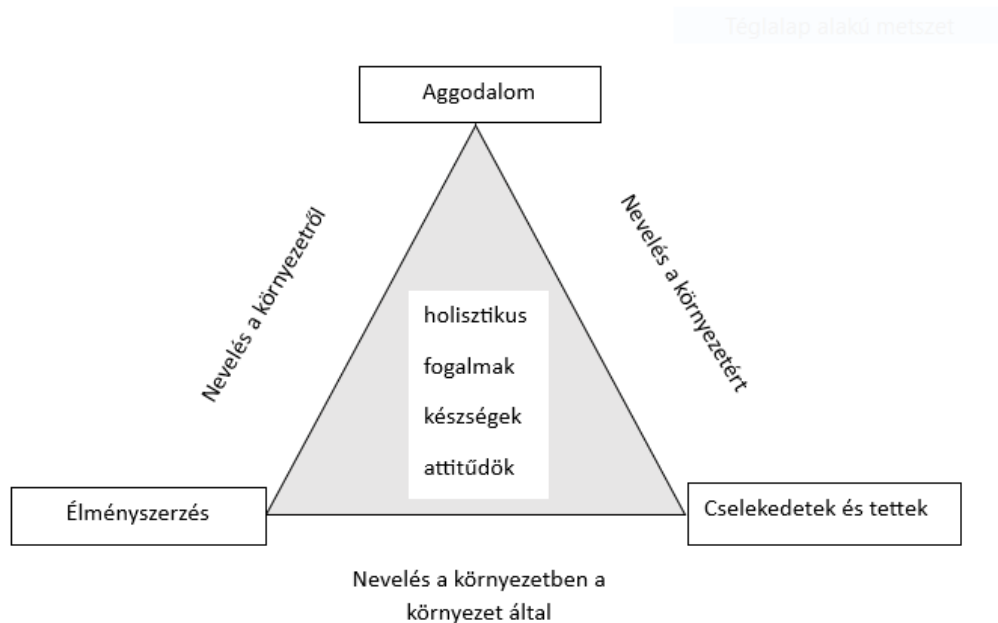
Megépültek az első oktató-, látogatóközpontok, illetve az erdei iskolák. 1992-ben már három főiskolán elindult a diákok képzése környezetvédelem szakos tanárként. Egerben Szegeden és Nyíregyházán tanulhatták az erre fogékony hallgatók a környezetvédelmi nevelést. A bolognai folyamat 1999-ben, mely egy Európai Felsőoktatási Térség létrehozását célzó független szorgalmazás volt, lehetővé azt tette, hogy jelenleg már három szinten zajlik a képzés az

egyetemen. A hallgatók elsajátíthatják már a szakot alap, mester, illetve doktori szinten is. A 2000-es évektől tovább színesítették a lehetőségek tárházát, megnyíltak a Zöld Óvodák és Ökoiskolák, ahol játékos kereteken belül tanítják jelenleg is a gyerekeket (Internet1).

2.3. Mit jelent a környezeti nevelés?

„A környezeti nevelés egy folyamat, amelyben olyan világnemzedék nevelkedik fel, amely ismeri legtágabb környezetét is, törődik azszal, valamint annak problémáival. Tudással, készségekkel, attitűdökkel, motivációval és elkötelezettséggel rendelkezik, hogy egyénileg és közösségben dolgozzon a jelenlegi problémák megoldásán és az újabbak megelőzésén.” (UNESCO-konferencia, Tbiliszi, 1977 Internet 2.) A nyilatkozat, amelyből ez a részlet származik több évtizeddel előre is útmutatást nyújt és segít meghatározni a környezeti nevelés programjait, célcsoportjait és módszereit.

Dr. William Stapp és Michigani Egyetem végzős diákjai kidolgozták a környezeti nevelés első hivatalos definícióját 1968-ban. A környezeti nevelés céljának megnevezték, hogy olyan állampolgárokat neveljenek, akik jól ismerik a biológiai, fizikai környezetet ennek problémáit felismerik és tudják, hogyan segíthetnek megoldani a gondokat, és persze erre éreznek affinitást magukban (Internet3). Ennek összefüggései láthatóak az 1. ábrán is. Felismerés után érzelmeket vált ki az egyénben és innentől kezdve cselekedni szeretne.

1. ábra A tanítás és tanulás modellje a környezeti nevelésben, Palmer és Niel, 1994 (Saját szerkesztés).

A környezeti nevelés három oszlopra épül: környezetről, környezetben és környezetért. Valamint három fő szintérre csoportosíthatjuk: iskolában, iskolán kívül és kapcsolatok segítségével.

A szakdolgozatomban az utóbbi lehetőségeit fogom kutatni. Mikor a környezetről és természetről oktatunk fel kell tennünk a kérdéseket: hol, kiket és mire oktatunk? Hogyan és ki oktat? Erre kell lépcsőzetesen felépítenünk a lehetőségeket az óvodástól egészen az idősebb korosztályra vonatkozóan. A környezeti nevelés Fűzné Dr. Kószó Mária „A természetismeret tanításának módszertana” című tanulmánya alapján:

1. Több tudományt szakterületet érintő: természet és társadalomtudományok határterületeit taglalja.
2. Rendszerben való gondolkodásra tanít, hogy egyben lássuk a környezeti, társadalmi, anyagi problémákat. Felismerjük ezek összefüggéseit, mint egy hálózatban.
3. Helyben és az egész világra is kihathat, amit cselekszünk, ennek tudatában keressük a megoldásokat.
4. Részletesen elemzi és teljes problémát vizsgál.
5. Folytonos körforgás a tanításban az idősebb generáció oktatása a fiatalokon keresztül.
6. Egyfajta érzékenységek kialakítása, gyakorlatias oktatással.
7. Érzelmi elköteleződésre, illetve saját tapasztalatra való építkezés
8. Mindig friss tények a jövő felé tekintve.
9. Megfelelő értékrend kialakítása, majd ezzel való cselekvések, viselkedések. (Internet 4)

„A környezeti nevelés olyan értékek felismerésének és olyan fogalmak meghatározásának folyamata, amelyek segítenek az ember és kultúrája, valamint az őt körülvevő biofizikai környezet sokrétű kapcsolatának megértéséhez és értékeléséhez szükséges készség és szükséges hozzáállás kifejlesztésében. A környezeti nevelésnek gyakorlati vonatkozásai is vannak a környezet minőségét érintő döntéshozatalban és egy széles értelemben vett viselkedésmód kialakításában”(IUCN,1970 Internet 9.)

2.4. A környezeti nevelés gyakorlati módszerei

A környezeti nevelésnek tehát 3 színtere létezik: az első- és legkorábbi – a családban történő oktatás-nevelés; aztán az iskolai képzés, ahol a diákok hagyományos órák, illetve rendhagyó feladatok által kerülnek közelebbi kapcsolatba az élő környezettel; majd az iskolán kívüli foglalkozásokon (például állatkerti órák, terepgyakorlatok, tanulmányi kirándulások stb.). Ezek százalékos elosztása látható az első táblázatban feltüntetve.

1. táblázat Iskolák által szervezett tanórán kívüli oktatás(Új pedagógiai szemle 2004 ,saját szerkesztés)

Iskolán kívüli tevékenységek	%
Kirándulások, tanösvények	84,62
Szakkörök	56,60
Szervezett akciók	52,83
Táborok	49,06
Erdei iskolák	43,40
Terepgyakorlatok	26,42
Projektek	20,75
Környezet védelmi tevékenységek	20,75
Egyéb tevékenységek	26,42

Az utolsó terület, ahol a környezeti az oktatás-nevelés zajlik a „ kapcsolatok” címszó alatt jelenik meg több dokumentumon, illetve weboldalon is. A kapcsolat alatt a saját személyes élményeket értik főként a nemzeti parkok(hazánkban jelenleg 10) területén, továbbá a szervezett oktató-, illetve látogatóközpontokban, melyek nagy részét szintén a nemzeti parkok működtetik. Utóbbiak száma meghaladja az ötvenet országunkban a honlapjaik szerint (Internet 12.). A nemzeti parkok számos lehetőséggel kecsegtetik a látogatókat egész évben, ezért turisztikai vonzerőjük is jelentős. Továbbá ott vannak az erdei iskolák melyek szintén óriási törekvéseket tesznek, mind előadásokkal, mind sz általuk szervezett táborokban. Egy korábbi felmérés(Alföldi és Alföldi, 2019) szerint, sajnos a családi-baráti kirándulások hiánya sok gyermeket és fiatalot megfoszt a személyes élmények szerzésének ezen alkalmaitól.

A nemzeti parkok bemutató helyszíneit valamilyen főbb látnivaló mellé vagy központi helyszínre építik. Arra, hogy megismerjük hazánk természeti kincseit, növény és élővilágát legjobb mód, ha felkeresünk egy látogatóközpontot. Ezek a létesítmények úgy lettek kialakítva, hogy gyerekek figyelmét felkeltve interaktív bemutató helységeket hoztak létre, ahol természetesen a felnőttek számára is szolgálnak rengeteg újdonsággal. Így ismerkedhetünk meg akár egy egész tájegységgel, illetve környékével az adott nemzeti park képzett munkatársainak előadásából továbbá az itt lévő kiállításokból, játékos feladatok megoldásából.

2.5. A környezeti nevelés céljai

A környezeti tudatosság a környezet harmonikus magatartás fejlesztése erősítése és az iskolák ezirányú segítése. Fontos, hogy mindenki vegye figyelembe saját lehetőségeit, korlátait, illetve életfeltételeit. A programok során biztosítani kell, hogy a tanulók fejlődjenek. Egy új környezettudatos gondolkodás kialakítsa a cél, hiszen a szemlélet váltás nélkül, amiről hallanak nem rögzül a tudatukban ezek az információk elhalványodnak, elfelejtődnek. A kutatások azt is alátámasztják, hogy nem minél több szakkifejezés és rengeteg rajuk zúdított információ átadása a legfőbb cél hiszen: minél több tudástól nem fogja egy egyén felelősebbnek érezni magát a környezeti cselekvéshez, tehát hiába nő a lexikális tájékozottsága ez nem befolyásolja környezettudatosabb viselkedést tanúsításában. Olvasható a 2004-es Újpedagógiai Szemle januári lapjában melyben Havas Péter, Széplaki Nikolett és Varga Attila számoltak be kutatásaikról. Tehát fontos célként mindenképp megemlíteném a környezeti problémák megismertetését, megoldását, illetve a környezeti értékek bemutatását és persze megóvását is.

2.6. Környezet-és természetvédelmi oktatóközpontok

Hazánkban a környezetvédelmi és ökoturisztikai központok csak nem fele a nemzeti parki igazgatóságok kezében van (Internet 13.). Sok helyen a bemutató terek üzemelésén kívül számos tevékenységet folytatnak például kutatásokban vesznek részt, monitoringoznak, génmegőrzésben vállalnak szerepet és környezeti neveléssel is foglalkoznak.

Az 1970-es évek közepétől hallhatunk ilyen központokról, ekkor kezdtek létrejönni társadalmi kezdeményezésre. A környezeti nevelés fejlesztésével, művelésével és terjesztésével foglalkoztak. Ezekkel segítve az iskolák ezen irányú programjait. Egy oktatóközpont számos helyen létrejöhet és sokféle intézmény vállalhatja üzemeltetését. Ilyenek például: Az óvodák, iskolák, egyetemek, múzeumok, erdei iskolák, vadasparkok, Nemzeti Parkok, de találkozhatunk természeti kincsek mellett felhúzottakkal is. 1983-tól a Környezetgazdálkodási Intézet támogatásával egy hálózattá szerveződtek az akkori intézmények. 1995-ben 13 regionális és 68 hálózati tag ebben részt. Vezetőik akkor Szentendrey Géza és Lehoczky János voltak. Dolgozatomban a hangsúlyt két Nemzeti Park által üzemeltetett központra fektettem, melyek a szülővárosomtól nem messze találhatók.

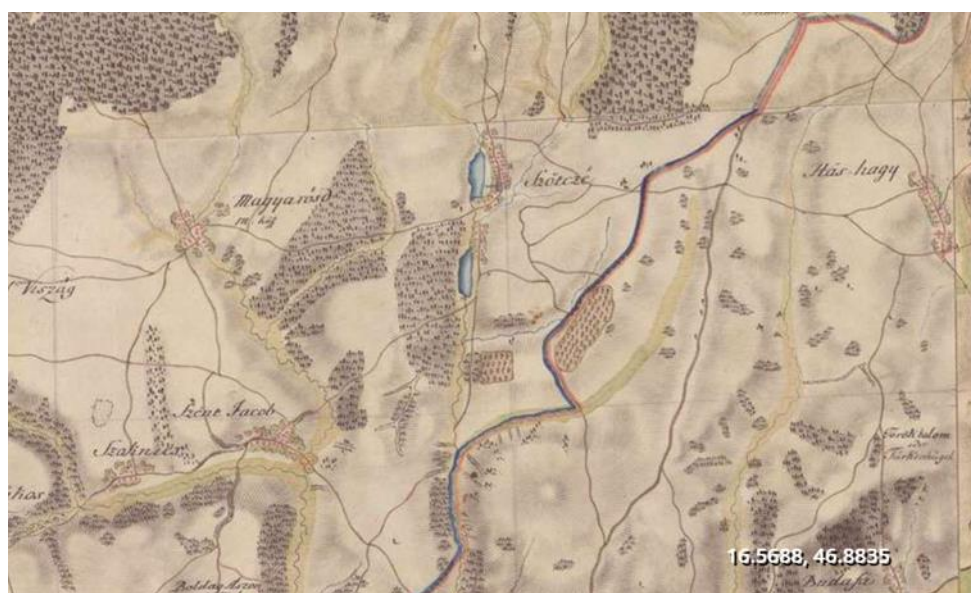
„A természetvédelmi látogatóközpontokat általában egy védett természeti terület – a legtöbb esetben nemzeti park – valamely fő belépési pontjában („kapu”-jában) vagy központi fekvésű részén találjuk” (Internet 5.). Az Őrségi Nemzeti Park üzemeltetésével jelenleg több központ várja az érdeklődőket különböző területi adottságokkal és egymástól eltérő témákat feldolgozva.

3. Anyag és módszer

3.1. A látogatóközpontok környezetének ismertetése

3.1.1. Szőce

A község Vas vármegyében található a Körmenti járáshoz csatolva. Szőcét a 86-os főút felől tudjuk megközelíteni egy eldugott kis csendes vidéken, Körmentől délre és Zalalövőtől északra egy kedvelt fürdőhely a Vadása tó közelében. Első okleveles említése 1286-ból olvasható, ahogy az már a korai térképeken is látszik (2.ábra) Szőce mindig is víz közelében helyezkedett el. A falu régről ismert hiszen két nagyon fontos történelmi útirány vezetett a határaiban az egyik a római Borostyánkő út, másik pedig Magyarország egyik fő útvonala volt, amely összekötötte Székesfehérvárat Itáliával ezt nevezzük Király útnak. A hagyomány úgy tartja ezen az útszakaszon menekült IV. Béla is a tatárok elől a dalmát tengerpartokra, és valahol itt itatta lovát a Szőcei patakából.

2. ábra Szőce, Magyarország első katonai felmérés térképén 1782-1785 (Arcanum Adatbázis)

Szőce neve több eredetben is megtalálhatón a régmúltban, akár mint falu vagy falucska. A helyiek úgy tartják jelentése pataknév is lehetett, talán ezért sem meglepő az ide látogatóknak, hogy a bemutató helyszín egy patakvölgyben kapott helyet. Vizes nedves jellegét tehát a völgybe lefolyó

források vize, illetve a Szőce-patak szolgáltatja. Ez alakítja a tőzegmohának megfelelő klimatikus tényezőket is.

A szőcei tőzegmohás láprét az Őrségi Nemzeti Park egyik leghíresebb és legjelentősebb, fokozottan védett része, ahol természetvédelmi kutatóház is működik. A 127 hektár területű természetvédelmi terület legértékesebb része a völgy alján húzódó rétek láncolata (Internet 6.).

A terület ma már szinte kuriózzummá vált a botanikusok körében. Sokáig nem volt ismert a nagy nyilvánosság előtt csak a helyi lakosok tudtak róla, persze nem sejtették milyen kincseket rejtenek nagy mértékben nekik köszönhető, hogy a terület ilyen sokáig fennmaradt. Ezt azért jelenthetjük ki mivel fennmaradásának oka az az évszázados paraszti gazdálkodás a kaszálásra alapozott szarvasmarhatatás. Egykor a jelenleginél egy jóval nagyobb területet kaszáltak évente két alkalommal, valamint időközönként legeltették a széles vízi réteket, ahogyan a helyiek máig nevezik a patak völgyet. A név igencsak találó hiszen cirka 200 forrás tartja vizesen. A réteket nem csak legeltették és kaszálták, hanem az itt élő "aranymohát"¹ gyűjtötték almozás céljából. Persze ahogy csökkent az állattartás Magyarországon a rétek területe kezdett csökkeni, beerdősült. A jelenleg fennmaradt táj tartozik az Őrségi Nemzeti Park fennhatósága alá, az Őrségi Tájvédelmi Körzet alapításakor került állami tulajdonba. A völgy legnagyobb kincse 14 hektáron több kisebb részből álló területeken tárul elénk. Legjelentősebb része még az avatatlan szem számára is a tőzegmohás láp. Ezen a részen rengeteg ritka és különleges faj él, bár ez a szakasz csak 900 méter hosszú. Összességében a rétet majdnem egész évben víz borítja így az ösvényen fapallók segítségével vehetjük szemügyre természeti kincseinket. Egy ilyen szakasz látható az ábrán is.(3. ábra)

3. ábra Szőcei láprét fapallói (Saját kép 2023)

¹ „aranymoha”: A településen élő idősebb lakosság így nevezi a tőzegmohát.

A patak völgy azért is az Őrség egyik leghíresebb körzete mivel számos izgalmas jégkorszakból fennmaradt növénytakasúlasok egyedei színesítik a területet. Ezért is a pallókról lelépni szigorúan tilos, a növényzet és az élővilág érdekében. A Nemzeti Park számos oktató videót készít a közösségi médiában ezzel is felkeltik az érdeklődést a fiatalok köreiben, például az egyik kis filmben Szőce kerül górcső alá. Ebben megfigyelhetjük, az itt jelenlévő növényzetet például a tőzegepret (*Potentilla palustris*), gyapjúsást (*Eriophorum angustifolium*) a különlegességnek számító kereklevelű hartmatfűt (*Drosera rotundifolia*), és láthatjuk hogyan zajlik egy ilyen vezetett túra az ösvényen. A lakosság máig nagyon büszke kincseire, ezt bizonyítja az is, hogy a település címerében ma is fellelhető a tőzegmoha, mellette pedig a két zöld dombon valószínűleg IV. Béla lovával.

4. ábra Szőce címere a településtáblánál (Morisbakancslista blog)

3.1.2. Csákánydoroszló

Vas vármegyében, az Őrségi Nemzeti Park északi kapujában a Rába folyó völgyében helyezkedik el a település. Csákánydoroszlót a 8-as főútról tudjuk legegyszerűbben megközelíteni Kőrmend és Szentgotthárd között. Leletek szerint a faluban mindig is éltek emberek ezeket bizonyítják Csákánydoroszló erdeiben található ősi sírhalmok is. A helység említése írásos bizonyítékból először 1248-ban olvasható terra Chacan néven egy vasvári káptalan² oklevelében. A név valószínűsíthetőleg egy török személynévből a Csakanból eredeztethető. Később említik több néven is. (1424 Eghazaschakan, 1469 Poss, Chakaneghazsoka, 1471 Czakan, 1500 Eghazassoka, 1513 Nagchakan) A területen a későbbiekben több falu is keletkezett, Magyar és Németbüks,

² káptalan: A katolikus egyházigazgatás testületi szerve Szent István uralkodásának idején

Taródfa, Bésfa, Kemesmál, valamint Doroszló. Doroszló település 1388-ban Dorozlouchakana, 1471-ban Dorozlo, 1493-ban Dorozlofalwa néven szerepel. A Doroszló név a szláv Draszlav személynévből származik. (Internet 7)

5. ábra Csákánydoroszló térképe katonai felmérésből XIX század (Arcanum Adatbázis)

Az említett Magyarbüks régi területén állt a Csákányi vár, ahol mai napig jól megfigyelhetőek egy földvár jellegzetes nyomai. Csákánydoroszlótól a megyehatárig Natura 2000 védelem alatt áll a táj. A Rába folyó rengeteg holtágat hagyott maga után ezek a Csákánydoroszló és Rábahídvég települések közt nagy számban vannak jelen. A térképen jól megfigyelhető hogyan kanyargott(5. ábra). Egy-egy ilyen holtág már önmagában is hatalmas kincseket rejthet, vízállásuk általában megegyezik a folyóval ámbár a nyári nagy melegben az aszályos időszakokban ki is száradhatnak. A terület gazdag morotvákban és berkekben ezekben az eldugott kis élőhelyekben rengeteg a hínártársulás gyakori vendége a békatutaj és békaszőlő fajok. Gyakori továbbá a fehér tündérrózsa és a sárga vízitők. A holtágak mentén a nádas és magassásos dominál. Életfeltételeiket azonban nagy mértékben károsítják a termőföldekről befolyó műtrágya- és növényvédőszeres, valamint a tartálykocsikból kiömlő szennyvíz is. Ez óriási problémát jelent az élővilág számára (Internet 8).

A bemutató helyszín a falu Ivánc község felőli részén található közvetlen a Rába-híd mellett, a folyó közvetlen az épület mellett halad el. A folyó eddigi szakasza kiválóan alkalmas vízitúrákra, nem véletlen, hogy idén itt hirdették meg a Csörötnék-Csákánydoroszló szakaszon Az év vízitúra útvonalát olvasható a Magyar Vizitúra Szövetség oldalán. A Rába felső szakasza máig szabályozatlan maga alakítja medrét, ez a rész a legszebb. Míg a rómaiak idején jelentős szállítási útvonalként alkalmazták, mára vízenergia-, ivóvízforrás, valamint mezőgazdaság és turisztikai szempontból jelentős elsősorban. (Internet 14).

3.2 Kutatási módszerek

3.2.1. Terepbejárás

Kutatásom kezdetén több évszakban is bejártam a dolgozatomban szereplő bemutatóhelyeket és tanösvényeiket. A körbejárásokat 2023 tavaszán kezdtem el, és ez év szeptemberéig folytattam. Nem voltak ismeretlen területek hiszen 2021-ben már megtekintettem a Lápok Házát, illetve 2022ben a Vízi Vándor installációt is. Légifotókon is megcsodáltam hogyan alakult a táj, a régi katonai térképeket a <https://maps.arcanum.com/hu/map/oldalán> értem el. Fotókat készítettem, illetve jegyzeteltem, többször volt alkalmam gyerekekkel és családokkal is beszélni a látogatás során az élményeikről, illetve itt szerzett tudásukról is. Az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság (ÖNPI) oldalán olvashatóak a következő adatok, melyeket a 2. táblázatban mutatok be, mely tartalmazza a nyitási évet, illetve a konkrét épületek alapterületét.

2. táblázat Az Őrségi Nemzeti Park látogatóközpontjainak jellemző adatai(Internet 15)

Látogatóközpont neve	Megnyitás éve	Beltér (m ²)
Vízi Vándor Természetvédelmi Látogatóközpont	2022	800
Lápok Háza Természetvédelmi Látogatóközpont	2014	200

3.2.2. Nyomtatott anyagok és internetes források felkutatása

Elsődleges forrásaim a kutatásomban internetes leírások voltak, ezek segítségével tudtam elindulni. Ezekből gyűjtöttem a naprakész információkat. Továbbá a forrásoknál megjelölt irodalmakban kutattam válaszok után. Az irodalmazás részéhez többnyire internetes felületeken kutattam majd többszöri látogatás után a Móra Ferenc, illetve Berzsenyi Dániel könyvtárakban keresgéltem hasznos nyomtatványok után. Rengeteg segítséget kaptam folyóiratokból is, melyeket megjelöltem, mint forrás. A dolgozatom írása közben nagy hasznomra volt a ÖNPI saját honlapján található hivatalos közérdekű dokumentumai. Ezekben az iratokban rengeteg információra bukkantunk a működését tekintve, illetve programjaik szervezésébe is betekintést nyerhetünk.

3.2.3. Interjú készítés szakemberekkel

Az interjúk készítése előtt egyeztettem a konzulensemmel a megfelelő kérdések feltételével kapcsolatban majd a Google Űrlap programjával megszerkesztettem ezeket, amik segítségével el tudtam indulni a szakirodalmazással, illetve a központok bemutatásával. Alanyaim *Kovács-Mesterházy*

Viktória és Lajos Anna környezeti nevelő voltak, mindketten az ÖNPI munkatársai. Az interjú a következő kérdéseket tartalmazta:

- A környezeti nevelés mely gyakorlati módszereit alkalmazzátok a gyerekeknél esetleg felnőtteknél?
- A táborozók számára milyen eszközöket tudtok biztosítani? (pl. matrac, sátor, stb.)
- A szervezett táboraitok bentlakásos táborok vagy délután véget érnek?
- Hány "nevelő/táboroztató" dolgozik ilyenkor naponta a táborban?
- Vannak külsős meghívottak, vagy csak a nemzeti park munkatársai dolgoznak a táborban?
- Mi a legfontosabb egy környezeti nevelés során?
- Hogyan a legkönnyebb az érzelmi elköteleződést kialakítani gyermekeknél?
- Hogyan gondolkodnak a Nemzeti Parknál a szemlélet változásról, hogyan tervezik a jövőt?
- Tervezték-e a jövőben újításokat? (pl. látványvilág, technika, stb.)
- Fel fogja-e váltani/ Fel kell-e váltani a látnivalók fizikai bemutatását a virtuális valóságra?

4. Vizsgálati eredmények bemutatása

4.1. A vizsgált látogatóközpontok bemutatása

A Lápok Háza egy már 10 éve fennálló látogatóközpont. Az épületet 2014-ben nyitotta meg kapuit a vendégek előtt. Találkozhatunk a hirdetésekkel Facebookon, Instagrammon, az ÖNPI honlapján, illetve hírlevelek formájában.

6. ábra Lápok Háza Bemutatóközpont (saját kép, 2023).

A központ 200 m² alapterületű, ebbe beletartozik az egyterű bemutató terem (7. ábra), és a kiszolgáló helyiségek. A teremben kis területen kaptak helyet a lápok élővilágát bemutatni szolgáló táblák, szobrok, illetve interaktív játékos feladatok. A bemutató rövid, de mégis bőven kapunk információkat. A beltéri installációk bemutatják az ide érkezők számára a lápok titokzatos világát.

Ahogy belépünk egyből egy védett nagy fülesbagoly preparátumába botlunk. A következő állomás egy korong melynek forgatásával nyomon követhetjük a növényvilág összetételét. Már itt előkerülnek a fajok melyekkel később a lápon találkozunk feltűnik a lámpák alatt a zsombéksás, békaboglárka, békaszittyó, tőzegmoha, kereklevelű harmatfű, széleslevelű ujjaskosbor, réti fűzény, közönséges lizinka, tőzegeper, erdei nádtippán nagycsalán és sajnos a magas aranyvessző is. Oktatás folyik a lápon használt gépekről, eszközökről, munkafolyamatokról, lápi élőlényekről, a láp kutatásáról is.” A lápok javainak használata” című tábla rávilágít mennyi-mennyi kincset adott a láp, a múltban. Olvasható a táblán az egyértelmű kaszálás és legeltetés, továbbá alom gyűjtés, kópickötés, gyékényfonás, fűzfonás és víznyerés. A lápon használt eszközökről memória játék formájában tanulhatnak a gyerekek. Belátást nyerünk a láp tájhasználati fejlődésébe is.

A lápok kutatása a következő szemléletes kiállítás, ahol nagyon meghatározó személyek neveit olvashatjuk a lápok életében. Olvashatunk hazai viszonylatban *Berzeviczy Gergely*-ről, aki elsőként javasolta a tőzeg használatát tüzelésre, faanyag hiányos időkre. *Güll Vilmos*, *Liffa Aurél* és *Timkó Imre* pedig az Ecsedi lápról írt tanulmányok miatt kerülhetett fel a táblára. Az Őrségben vizsgált lápoknál többek között *Boros Ádám* és *Zsohár Gyula* vettek részt. A Szőcei láprét kutatásában egy csoport vett részt, *Pócs Tamás* szervezésében, melyben *Gelencsér Ilona*, *Szodfridt István*, *Tallós Pál* és *Vida Gábor* dolgozott együtt. Megtalálták a fehér tőzegkáka egyetlen hazai állományát, és feljegyezték a területen élő növényeket: kígyózó korpafű, bordapáfrány, hegyi páfrány, tőzegeper, európai zergeboglár, avarvirág, apró centike és apró csepplen. Ezek mellett felfedeztek számos addig nem ismert tőzegmoha és más moha fajokat is.

7. ábra Lápok háza bemutatóterem (saját kép, 2023).

Az interaktív berendezések segítségével tanulhatnak a gyerekek játékosan a láptípusokról, a lápok kialakulásáról és az élővilágról sokszínűen. A központ udvarán is több társas és egyéni fejlesztő játék megtalálható. Játsszótér is helyet kapott a fedett sütögető és kinti konyha mellett, természetesen ezek oldalán is mind a láppal kapcsolatos információs táblák és játékok vannak felfüggesztve. Például a gőtéek fejlődéséről, a szitakötők életéről, valamint az évszak változásokról informálódnak az ideérkezők. Az épület mellé egy mesterséges „minilapot” telepítettek 2018-ban, ez a lápi növények mesterséges szaporító és bemutatókertje, amelyet a 8. ábrán mutatunk be.

8. ábra A lápi növények mesterséges szaporító és bemutató kiskertje (saját kép, 2023).

A kertben 3 szín került kialakításra, a kaputól északra haladva, sorrendben:

1. Lápréti fajok
2. Semlyékek
3. Tőzegmohás

A létrehozásának elsődleges oka, hogy a környezeti változások és az élőhely zsugorodása miatt szükség van beavatkozásokra, élőhelyen kívüli szaporításokra. Már nem elégséges a fajok természetes élőhelyen lévő megóvása, muszáj szaporítani és nagy egyedszámban visszaültetni. A helyi medencében veszélyeztetett növényfajokat természetnek, ellenőrzött körülmények között, az itt fejlődő egyedek magot és pótlásra kerülő előnevelt növényt is adnak.

A bemutató kert alkalmas lehet új állományok létrehozásához is. A kert vízellátása nagyon fontos az élő növények rendkívül érzékenyek minden nemű változásra, a tetőről összegyűlt esővíz a látja el állandó vízzel. A középső színben található egy érzékelő mely a vízszintet figyeli, ha ez lejjebb megy a kellő magasságnál a szivattyú azonnal bekapcsol ellátva ezzel a mesterséges szaporítóközeget. Innen jut aztán a két szélső teknőbe is el a víz, továbbá egymással szemben telepítettek párasító szórófejeket melyek minden hajnalban permetet juttatnak szét a kerten ez utánozza a hajnali lecsapódó párat a növényeknek. Miután a látogatás megtörténik, indulhat is a túra a tanösvényen, ahol élesben természetes közegében találkozunk ezekkel a növényekkel. A látványosság körülbelül 2 hektáros területen helyezkedik el. Az utunkat végig kísérik oktatótáblákkal melyeken plusz tudáshoz jut az ide érkező. (9. ábra) Kérhetnek csoportoknak előre bejelentkezés

alapján túravezetést is így sokkal informatívabb lesz a kirándulás a lápréten. Én egy ilyenre vettem részt először az egyetemi tanulmányaim során, már akkor felkeltette az érdeklődésem az a lelkiismeretes munka, amit az itt dolgozó emberek letesznek az asztalra, hogy megőrizték az eredeti állapotokat. A tájvédelmi körzet fokozottan védett részére érkezve elénk tárul a láp.

A kiindulástól belátni a fák között lévő teljes területet. Fapallók (4. ábra) segítségével oldották meg az útvonalat, amin keresztül egyszer-kétszer az erdőbe is betérünk, források mellett és gyönyörű nagy kort megélt fák mellett visz az út. A pallókról letérni az érzékeny mikroklíma és a sérülékeny növényzet miatt szigorúan tilos, és nem túl biztonságos hiszen az őszi és tavaszi időszakokban láthatóan is vízzel borított. A párnák teherbírása nem megállapítható, de a körülfogó ösvény miatt nincs is szükség ilyesmire, hiszen rendkívül jól látni a természet adta kincseket.

9. ábra. A láprét bejárata, legelő állatok ismertetése (saját kép, 2023).

A következő intézmény, melyet vizsgáltam, 20 perc autóútra található Szőcétől Csákánydoroszlóban. A Vízi Vándor egy új látogatóközpont (10. ábra), alapítása 100 %-ban pályázati támogatásokból jött létre 2022-ben. A létesítményt az ÖNPI működteti, részben saját bevételekből, de nagyobb részt állami költségvetésből, hiszen maga az intézmény állami költségvetési szerv. Az objektumra nem nehéz rátalálni nagyon kedves kis felhívásokkal és képekkel hozzák meg az emberek kedvét, hogy töltsenek el itt kis időt tanulva a természetről. Hirdetéseiket megtalálhatjuk a Facebookon, Instagrammon, illetve a saját honlapjukon is. Itt informálódhatunk előre, a központ nyitvatartásáról, belépődíjakról és programjairól.

10. ábra A Víz Vándor Látogatóközpont főépülete (saját kép, 2023).

A bemutatóhely áprilistól októberig várja az ide látogatókat nem szükséges előre bejelentkezni bár csoportoknak javasolt. Azonban, ha részt szeretnénk venni a Nemzeti Park által szervezett vízitúrán legalább egy héttel az indulás előtt érdemes egyeztetni velük. Ez a túra természetesen kezdők számára is elérhető, szuper lehetőség megtekinteni a Rába ezen csendes szakaszát élőben látni a bemutatóközpontban megtekintett állatokat és növényeket. A rafting során tapasztalt túravezetők segítségével evezhetünk a folyó nyugodt, de nagyon változatos szakaszán. A szakasz 1,5 órát vesz igénybe és a természetvédelmi látogatóközpont kenukikötőjéből indul, majd pedig a végén transzfer szállítja vissza a vendégeket ugyan ide. A Látogató központhoz a legegyszerűbben Csákánydoroszlóban a 8-as főútról lekanyarodva az Ivánc felé tartó főúton juthatunk el. Az út mellett már rögtön feltűnik a gyönyörű főépület, a csónakház, illetve egy bicikliknek fenntartott kis melléképület. Az építmény közvetlen a Rába partján kapott helyet, ami nem véletlen, hiszen a főépület és az ezt körül ölelő sétány Hazánk negyedik legnagyobb vízfolyását, élővilágát, valamint a történetét visszamenőleg hivatott bemutatni az érdeklődők számára.

Az épülethez beérve kényelmes kövezett parkoló fogad minket szép környezettel és egy hatalmas kreatív játszótérrel, melyben szintén megtalálhatóak a Rába növényei és állatai természetesen játékok formájában (11.ábra). Mindezek már a belépés előtt megragadhatják a gyermekek figyelmét, már itt megfogalmazódhatnak bennük kérdések, melyekre a központban található kiállítás válaszokat tud adni, segítve ezzel a szülők és pedagógusok hatékony szellemi és érzelmi nevelő munkáját.

11. ábra A látogatóközpont játszótere (saját kép, 2023).

Az interaktív címe „A Rába csodálatos világa”. Belépve a terembe, egyből meghalljuk a madárcsicsergést, vízcsobogást és fények villannak fel, itt eleve az ember egy másik világba csöppen. A gyerekek már itt ámulva figyelték, hogy milyen modern és interaktív szobába kerültek még azokat is lekötötte, akiket alapjáraton nem igazán foglalkoztat a természet vagy az élővilág. A kiállítás 3 folyósóra osztható. A bejáratnál színes képekkel (12. ábra) egyből a rovarok fogadnak bennünket. Kiemelt tekintettel a dunavirágra, mely egy védett kérészfajunk.

12. ábra Bemutatótér a Vízi Vándor Látogatóközpontban (saját kép, 2023).

Tovább haladva a folyósó végén már látjuk és halljuk is a folyó az énekes madarait, illetve néhány ragadozómadarat, ez a parti élőhely bemutatása. Itt különböző játékos és interaktív tárlat fogad minket. Apró lyukakba betekintve láthatjuk az adott madarat röptében vagy akár a Rába löszfalában fészkelő fecskéket tekinthetjük meg. Gombok segítségével pedig lejátszhatjuk hangjukat. A középső folyósón a víz alatti világ tárul elénk nagyon hangulatos kicsit félhomály van ezzel is tükrözve a folyót medrét. Ebben a szakaszban olvashatunk a halakról, illetve meg is érinthetjük őket hiszen a vetített folyómeder mellett a falon megtalálhatóak 3D-ben is persze ezek csak illusztrációk. Megismerkedhetünk olyan fajokkal, mint például a magyar bucó, fehér busa és a szivárványos ökle. Ennek a folyósónak a végén található egy nagyon látványos vetítés a padlóban, egy örvény illusztrálás. Meglepően tapasztaltam, hogy gyerekek tudták, hogy ez nagyon veszélyes például úszásnál vagy kenuzásnál a Rábán. Ahogy kiérünk a folyósón szembe találjuk magunkat egy térképpel (13. ábra) ezen a számomra kedves folyó születése látható, három színes ponttal pedig a 3 fontos szakasz. Graz, ahol a folyó még csak keskeny patakként van jelen, Csákánydoroszló, ahol az épület található és Győr, ahol a Rába már teljes értékű folyóként torkollik bele a Dunába. Ezekről nézhetünk meg kis filmeket a térképen haladva.

Ezután elértünk az utolsó folyósóra, melynek első eleme egy érdekes homokgyurmás akvárium, amelybe felülről vetítik a színeket, a fiatalok itt saját maguk építhetik ki a Rába holtágait, a kanyarulatokat és a körülöttük lévő domborzatot.

13. ábra A Rába forrásától a Dunába torkollásáig terjedő folyószakasz illusztrációja (saját kép, 2023).

Ezután egy kis történelmi áttekintés következett, amely nagyon érdekes információkat ad egy idővonal segítségével (14. ábra). Mesél a folyó stratégiai szerepéről, a törökök elleni védelemben a természetes védvonatról és a sikeres csatáról Szentgotthárdnál. Még a második világháborúban is a katonák segítségére volt.

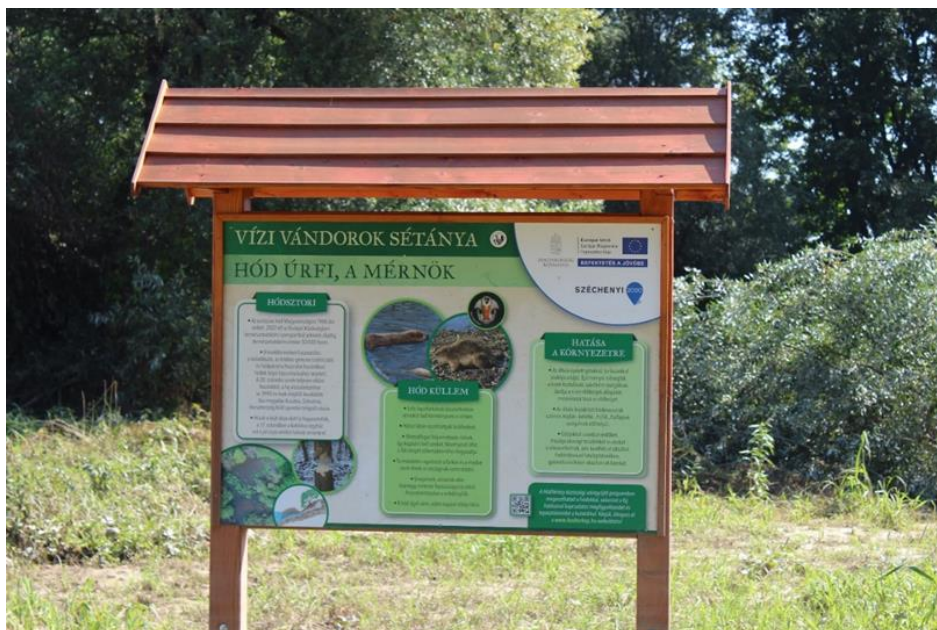

14. ábra A Rába történelmi korszakainak bemutatója (saját kép, 2023).

Az épület körül egy mini tanösvény lett kialakítva melynél táblákkal segítik a tanulást. Az első táblán (15. ábra) ellenőrizhetik tudásukat a kiállításban szereplő állatokról. Olvasatnak a parton élő madarokról, pár perc csend után még élőben is megmutatkozik pár a szemfüleseknek. említésre kerül a hód (16. ábra) is melynek jelenléte manapság eléggé két csoportja osztja az embereket. A táblán pár a hód partját fogó üzenet várja a látogatókat és sok-sok információ külleméről s életmódjáról. Az utolsó tábla egy igen fontos tényezőre hívja fel a figyelmet ezek az inváziós fajok. Az idegenhonos állatok itt is megkeserítik a dolgozók munkáját.

15. ábra A Vízi Vándor melletti tanösvény információs táblája (saját kép, 2023).

16. ábra A Vízi Vándor Tanösvény egyik információs táblája a hódokról (saját kép, 2023).

A látogatásunk során kapunk élményt, tudást és nem utolsósorban válaszokat. Válaszokat arra: Hogyan jön létre egy holtág? Hogyan működtek a malmok a folyón? Milyen célt szolgált sokszor a történelem során a Rába vagy, hogy miért lépcsőznek a halak? és még sok-sok információval gazdagabban térhetünk haza a bemutatás után.

Az utolsó kirándulásom során apró Totóval kedveskedtek a gyerekeknek, amelyben a kérdésekre a bemutató alapján lehetett megtalálni a helyes válaszokat. Így jobban figyeltek a gyermekek, a válaszokat keresve versengtek az információgyűjtésben. Ennek volt tétje, hiszen akik hibátlanul kitöltik, azok között kisorsolnak belépőjegyeket az Örség másik látványosságába, a Pityerszeri Skanzen falumúzeumba, ahol régi korok gyűjteményeit nézhetjük meg hagyományos parasztházakban, illetve háztáji állatokkal is találkozhatunk itt.

4.2. Interjú készítés környezeti nevelővel

Az ÖNPI-nél először Lajos Annával készítettem interjút, melyek során a következő kérdéseket tettem fel, és az alábbi válaszokat kaptam:

- A környezeti nevelés mely gyakorlati módszereit alkalmazzátok a gyerekeknel/felnőtteknél?
A környezeti nevelés szempontjából különösen kiemelkedő jelentősége van az élményalapú, tevékenységközpontú, érzékenyítő, interaktív módszerek minél sokoldalúbb alkalmazásának. Az erdőpedagógiai tartalmak élményszerű bemutatása a korcsoportoknak megfelelő módszerekkel és eszközökkel. A foglalkozásokat igyekszünk mindig kint a természetben megtartani, hogy a saját tapasztalatuk alapján tanulhassák meg az egyes dolgokat. A legfontosabb a játszva tanulás játékos formába előadni a

tudásanyagot, a frontális oktatást mellőzzük, ha lehet. Alkalmazunk nagy és kicscsoportos játékokat, foglalkozásokat is.

- A táborozók számára milyen eszközöket tudtok biztosítani? (pl. matrac, sátor, stb.)

Az Őrségi Nemzeti Park rendelkezik saját Természetiskola minősítéssel ellátott hivatalos táborbellyel. Az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság Harmatfű Természetiskola és Szálláshely épülete ad otthont a természetiskolai és környezeti nevelési foglalkozásoknak. A Harmatfű Természetiskola Őriszentpéter központjától távol, de könnyen megközelíthetőhelyszínen található. Az épületben 10 szoba van, ahol 33 személyt tudunk elszállásolni, a foglalkozásokhoz rosszidő esetén pedig egy kisebb foglalkoztató tér áll rendelkezésünkre. A nemrégiben felújítottszálláshely barátságosan kialakított szobái egy-egy jellegzetes őrségi élőlényről kapták nevüket. A szálláshely folyosóján az özönnövényekkel kapcsolatos ismertető táblák kaptak helyet. A kültéri interaktív foglalkoztató terem a lovak életét mutatja be, különösképpen a térségre jellemző fajta, a muraközi ló jellegzetességein keresztül.

A természetiskola mellett két tanösvény is található, melyek az erdei életközösségeket, illetve a felelős hulladékgazdálkodást mutatják be. A Fekete gólya játszótér, valamint az egyéb kültéri játékok pedig a gyermekek mozgásigényét elégítik ki. Ezen kívül a helyszínen kézműves foglalkozások megtartására alkalmas eszközök is rendelkezésre állnak.

- A szervezett táboraitok bentlakásos táborok vagy délután véget érnek?

A szervezett nyári táboraink általában napközisek reggel 8-tól délután fél 5-ig tartanak. A Természetiskolák 2-5 napos bentlakásos táborok szoktak lenni.

- Hány „nevelő/táboroztató” dolgozik ilyenkor naponta a táborban?

2 állandó táboroztató van.

- Vannak külsős meghívottak vagy csak a nemzeti park munkatársai dolgoznak a táborban?

Általában a nemzeti park munkatársai látnak el minden feladatot (táboroztatás, előadások tartása).

- Hogyan gondolkodnak a Nemzeti Parknál a szemlélet változásról, hogyan tervezik a jövőt? Megmutatjuk, megtanítjuk a természetvédelmi szemléletet a helyi táji, természeti értékeken alapuló oktatást részesítjük előtérben. Ha tudják és felismerik a védett értékeket sokkal könnyebben és lelkiismeretesen tudják megőrizni ezeket a jövőben.

A cél a környezeti érzékenység, tudatosság fejlesztése, természetszerető, a többi élőlényt társaként elfogadó, az élet fenntartásának lehetőségeit kutató szemlélet tovább alakítása, attitűd formálása.

- Tervezték-e a jövőben újításokat? (pl. látvány, technika, stb.)

Mindig tervezzük új programokat, eszközöket, de még csak 3-4 éves az új Természetiskola, a táborok és a programok, így először ezeket kell minél több emberrel megismertetni, és majd utána gondolkozni az újításokon, változásokon.

- Fel fogja-e váltani/Fel kell-e váltani a látóvalók fizikai bemutatását a virtuális valóságra?

A Természeti értékek bemutatását, mai napig sok helyen kiállítótermekben próbálják bemutatni, itt eltudom képzelni a virtuális valóságra való áttérést, sőt lehet kell is az élményszerűbb bemutatásért. A legfontosabb azonban az lenne, hogy az emberek saját maguk tapasztalják meg a természeti adottságokat kint a természetben, az illatokat, időjárást, terepi adottságokat, sarat, szellőt stb.

- Mit gondolsz mi a legfontosabb egy környezeti nevelés során?

A személyes tapasztalás, az élményszerű, közvetlen megfigyelés.

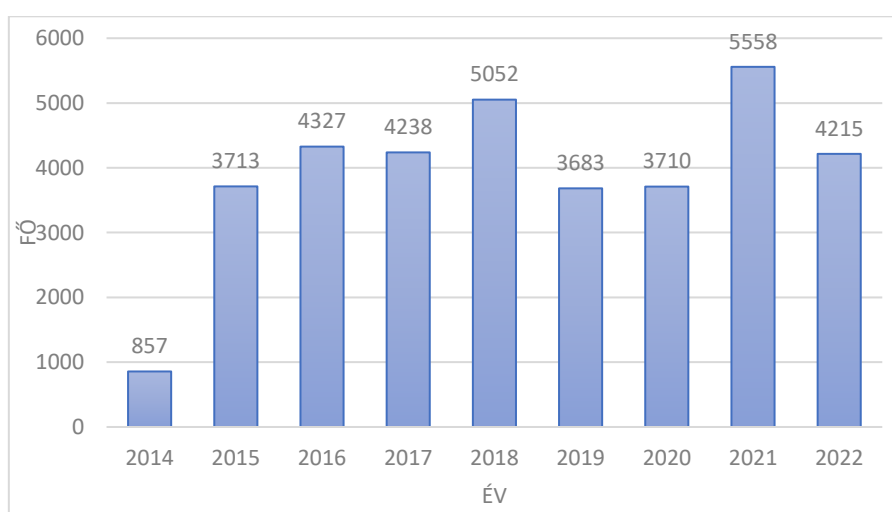
- Hogyan a legkönnyebb az érzelmi elköteleződést kialakítani gyermekeknél?

Egyértelműen a táborokkal! A természetismereti nyári táborok megannyi élményt, barátságot és tapasztalatot nyújtanak a táborozók részére, de az élmények mellett egyes táborok képesek kihatni az egész gyermeki attitűdre, személyiségfejlődésre is.

4.3. Lápok Háza

4.3.1. Bemutatás írásos források alapján

Az épületet Szőcén az Ady Endre utca 2. szám alatt találjuk A Lápok háza már 10 éve fennálló intézmény, így bőven találhatunk róla információkat. A látogatási arányok alakulása a 17. ábrán látható. A nyitás évében nem teljes nyitvatartással üzemeltek, mert nem tudták megoldani a folytonos személyzetet, így a látogatók száma látványosan alacsonyabb a következő évekhez képest; 2014-ben csak heti 2 alkalommal volt nyitva a bemutatóhely (Internet 18.).

17. ábra A látogatók számának alakulása évente a Lápok Házában (Saját szerkesztés)

4.3.2. Interjú készítés szakemberrel

A következőkben az alábbi kérdésekre *Kovács-Mesterházy Viktória*, az ÖNPI Környezeti és ökoturisztikai osztály-vezetője válaszolt.

- Alapításának éve?

2013.

- Működés kezdetének éve?

2014.

- Milyen program / projekt részeként jöhetett létre a központ (Ha egyéb kérem nevezze meg ezt)?

50 % pályázati pénz, 50 % támogatói pénz.

- Mekkora és milyen forrás(ok) állt(ak) rendelkezésre a létrehozáshoz?

Interreg AT-HU – kb. 50.000.000 Ft.

- Mekkora az épületek területe, ahol az oktatás zajlik?

200 m² alapterületű.

- Milyen forrásokból (pl. saját bevétel, pályázati, támogatói stb.) működik a létesítmény?

A fenntartó az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság, így részben állami fenntartású, részben saját bevételekből működtetik az épületet.

- Milyen fő témakör(ök)re / kutatás(ok)ra koncentrálnak?

A Lápok élővilágának bemutatása.

- Kik a programok célcsoportjai?

Minden korosztályt szeretnének megfogni.

- Milyen arányban vannak gyermek és felnőtt programjaik?

50-50 %.

- Vannak-e kifejezetten családi programjaik, melyek ezek?

Nincsenek ilyenek, minden korosztályt érintő programokat szerveznek.

- Évente kb. hány különböző programot tudnak indítani-megvalósítani?

Emberi erőforrás függvényében tudunk előre meghirdetett programot tartani, egyébként csoportoknak előzetes bejelentkezéssel tartunk lápréti túravezetést.

- Milyen elméleti és gyakorlati szempontok szerint szervezik a programjaikat?

Gyakorlati szempontokból a munkaerőigény, elméleti részről környezeti nevelés, lápok élővilágának bemutatása.

- A programok évről évre állandóak, vagy változóak?

Állandóak.

- Tervezik a programok bővítését?

Lehetőségektől függően igen.

- Mik a programok megvalósításának leggyakoribb-legjellemzőbb nehézsége(i)-akadályai(i)?

Emberhiány.

- Milyen programokat terveznek/valósítottak már meg 2023-ban?

Májusban a Virágzás a tőzegmohás lápréten túra, illetve ha a munkaerő létszám engedi, heti 1-2 garantáltan meghirdetett időpontban tartunk vezetett láptúrát. (Viktória)

- A központ egész évben szabadon, vagy bejelentkezés alapján látogatható?

Szezonban látogatható szabadon a nyitvatartási időben, ha túravezetést szeretnénk kérni akkor pedig az előre egyeztetett időpontban.

- Évente kb. hány látogatót fogadnak?

Kb. 5000 fő fordul meg egy év alatt itt.

- Milyen korosztályok látogatják legtöbbször a központot?

Iskolás csoportok, nyugdíjasok, családok.

- Az induláshoz képest miben változott a tevékenységük?

A fő tevékenység nem változott, ugyanúgy a kiállítás és a szakevezetés a fő feladatunk, az évek során azonban kialakítottunk egy ajándékboltot és büfét is.

- Mely hatások befolyásolják leginkább a látogatottságot?

A vendégelégedettsége, a programok kihirdetése vagy ajánlása és az információ áramlása.

- Mekkora látogatószámot tudnának évente fogadni (max. kapacitás)?

10.000 fő/év.

- Kb. mekkora a látogatások éves ingadozása az utóbbi 5 évben?

Pár száz fő többnyire hasonlóak az eloszlások évente.

- Milyen értesítési-hirdetési-reklám felületeket használnak?

Weboldal, Facebook, Instagram.

- Szívesen fogadnák-e önkéntesek munkáját a programjaikba? Ha igen, kb. hány főt tudnának foglalkoztatni?

3 főt tudnánk fogadni.

- Terveznek-e nagyobb pályázat(ok)ban részt venni?

Folyamatosan részt vesznek a különböző pályázatokban.

A nyitvatartás áprilistól novemberig tart, ilyenkor általában keddtől vasárnapig látogatható 10-16 óráig. A belépőjegyek árai 2023-ban (Internet 17.):

- Felnőtt: 700Ft/fő
- Diák, Nyugdíjas, Pedagógus: 500 Ft/fő
- Óvodás: 200 Ft/fő
- Regisztrációs jegy (fogyatékossgal élők +1 kísérővel vagy 3 éven aluli gyermekek): 100 Ft/fő
- Mosdóhasználat belépőjeggyel: Ingyenes
- Mosdóhasználat belépőjegy nélkül: 200 Ft/fő
- Túravezetés: 10.000 Ft/csoport (1 órára)

Fontos megcsodálni a természeti értékeinket, hogy meg tudjuk őket óvni, hogy elinduljon bennünk egy szemlélet formálódás. A láppal kapcsolatos élményeket tovább őrizik az idelátogatók. Fontosak a bemutatóközpontok, mert vannak olyan fajok, amelyekkel csak is itt találkozhatunk.

4.4. Vízi Vándor Látogatóközpont

4.4.1. Bemutató írásos források alapján

A bemutatóhelyet Csákánydoroszlót elhagyva Ivánc felé találjuk közvetlen a Rába folyó partján. 2022 április elsején nyitotta meg kapuit. Célja, hogy a környéken élők és a turisták meg-

ismerhessék a Hazánk negyedik legnagyobb folyóját és ennek élővilágát. A beltéri kiállítás ezeket próbálja szemléltetni néhol gyönyörű festményekkel néhol játékos fejlesztő feladatokkal. Ez minden korosztály számára egy élménnyel összekötött felfedezés és tanulás. A felfedezés hatása tovább fokozódik, ha az ide látogató egybeköti a bemutatóhely bejárását egy tényleges vízi túrával melyet a Kormorán Kenu Közhasznú Egyesülettel karöltve szervez az Őrségi Nemzeti Park. Ezeknek a túráknak nagy a kereslete tavaly 8895 fő vett rajtuk részt. Mindenki nagy figyelemmel kísérte ezeket (Őrségi Nemzeti Park Hivatalos jelentései).

Nagy hangsúlyt fektetnek az interaktív kiállításra egy virtuális kirándulás a Rába mentén. Fontos a vizuális képi világ visszaadása hiszen itt olyan élőlényekkel is találkozhatunk, amikkel életünk során előben talán nem tudunk soha. A központot leginkább iskolás csoportok és fiatal családok látogatják, úgy gondolom ez arról árulkodik, hogy a fiatal korosztály már átlátja mennyire rossz irányba haladunk azzal hogy, magunkat a Föld elé helyezzük.

A létesítmény a nyitvatartási szezon alatt 10.000 fő befogadására lenne képes 2022-ben összesen 3.000 fő vett részt a rendezvényeken, illetve nézte meg a kiállítást. A látogatások számát főleg az időjárás befolyásolta tavalyi évben a tapasztalataik szerint hiába a kiállítás beltéri részen található. Igyekeznek programokat is szervezni februárban például madárgyűrzésen vettek részt az érdeklődők nagy sikert aratott az összes korosztályból voltak látogatók. Továbbá márciusban itt rendezték meg a Csörgőalma Oltónapot, amelyre családi programokkal, hagyományörző gyümölcsoltással készültek a szervezők és májusban sem tétlenkedtek ingyenes nyílt napot tartottak a Magyar Nemzeti Parkok hete programsorozatok keretein belül. Az interjúkból kiderült az is, hogy a programok tervezésekor a legfőbb szempontok a környezetineveléssel és a természettel kapcsolatosak. Gyakorlati szempontok pedig a helyszín adottságaihoz való igazodás, a parkoló és a tér méretének megfelelő nagyságú vendégszámra szóló programok kivitelezése.

4.4.2. Interjú készítés szakemberrel

A következőkben az alábbi kérdésekre *Kovács-Mesterházy Viktória*, az ÖNPI Környezeti és ökoturisztikai osztály-vezetője válaszolt.

- Alapításának éve?

2022.

- Működés kezdetének éve?

2022.

- Milyen program / projekt részeként jöhetett létre a központ (Ha egyéb kérem nevezze meg ezt)?

Teljes mértékben pályázati pénzből hozták létre.

- Mekkora és milyen forrás(ok) állt(ak) rendelkezésre a létrehozáshoz?

KEHOP - 880 855 767 Ft.

- Mekkora az épületek területe, ahol az oktatás zajlik?

Kb. 800 m² az épületek összes alapterülete.

- Milyen forrásokból (pl. saját bevétel, pályázati, támogatói stb.) működik a létesítmény?

A létesítményt az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság működteti részben saját bevételekből, de nagyobb részt állami költségvetésből, hiszen maga az intézmény állami költségvetési szerv.

- Milyen fő témakör(ök)re / kutatás(ok)ra koncentrálnak?

A Rába élővilága.

- Kik a programok célcsoportjai?

Minden korosztály.

- Milyen arányban vannak gyermek és felnőtt programjaik?

Minden korosztálynak igyekeznek szervezni programokat egyaránt.

- Vannak-e kifejezetten családos programjaik, melyek ezek?

2023-ban volt az Oltónap melyre rengeteg családi programmal készültek a szervezők, illetve volt több családoknak tartott nyílt nap.

- Évente kb. hány különböző programot tudnak indítani-megvalósítani?

Emberi erőforrás függvényében tudunk programokat indítani, de egyelőre megbízható választ erre a kérdésre nem tudok adni.

- Milyen elméleti és gyakorlati szempontok szerint szervezik a programjaikat?

A programok témája elsősorban a természettel kapcsolatos, környezeti nevelési szempontokat veszünk figyelembe. Gyakorlati szempontok pedig a helyszín adottságaihoz való igazodás, a parkoló és a tér méretének megfelelő nagyságú vendégszámra szóló program.

- A programok évről évre állandóak, vagy változóak?

Mivel az épület tavaly nyitotta meg kapuit, erre nincsenek még megfelelő válaszok.

- Tervezik a programok bővítését?

Évről évre igyekeznek színesíteni a palettát.

- Mik a programok megvalósításának leggyakoribb-legjellemzőbb nehézsége(i)-akadályai(i)?

Sajnos a létszámkorlátozás miatt emberi erőforrás áll sok minden útjában.

- Milyen programokat terveznek/valósítottak már meg 2023-ban?

Februárban Madárgyűrzés, márciusban a már említett Oltónap és a nyári szezon pedig a vízitúrákkal telt.

- A központ egész évben szabadon, vagy bejelentkezés alapján látogatható?

Nyitvatartási időben áprilistól novemberig szabadon látogatható.

- Évente kb. hány látogatót fogadnak?

Mivel a központ tavaly nyílt így egyelőre a 2022-es év adatait tudtuk megbeszélni, ekkor 3.000 fő vett részt a bemutatókon.

- Milyen korosztályok látogatják legtöbbször a központot?

Fiatal családok, illetve iskolás csoportok látogatják főként.

- Az induláshoz képest miben változott a tevékenységük?

Még nem változott semmit sem.

- Mely hatások befolyásolják leginkább a látogatottságot?

Általában az időjárás befolyásolja az emberek számát.

- Mekkora látogatószámot tudnának évente fogadni (max. kapacitás)?

10.000 fő.

- Kb. mekkora a látogatások éves ingadozása az utóbbi 5 évben?

Erre szintén még nincs adat.

- Milyen értesítési-hirdetési-reklám felületeket használnak?

Weboldal, Facebook, Instagram.

- Szívesen fogadnák-e önkéntesek munkáját a programjaikba? Ha igen, kb. hány főt tudnának foglalkoztatni

3 főt tudunk fogadni.

- Terveznek-e nagyobb pályázat(ok)ban részt venni?

Rendszeresen részt vesznek a különböző pályázatokban.

Áprilistól novemberig van nyitva a látogatóközpont. A belépőjegyek árai 2023-ban (Internet 17.):

Felnőtt jegy: 1500Ft/ fő

Felnőtt csoportosjegy: 1300 Ft/fő

Diák, nyugdíjas jegy:1000 Ft/fő

Diák csoportosjegye: 850/fő

Óvodás: 200Ft/fő

Regisztrációs jegy: 100 Ft/fő

Mosdóhasználat jegy nélkül :200 Ft/fő

Vízitúra: 8000 Ft/ fő/ 1,5 óra

4.5. Nehézségek

A Nemzeti Park munkatársaival való beszélgetéseim során kiderült, hogy a legfőbb probléma a munkaerőhiány és az árak megfelelő kiszabása. Így vélekedik erről *Lajos Anna* környezeti nevelő, aki nagyon jól mozog a táboroztatás területén az Őrségi Nemzeti Parknál:

- Milyen akadályokba ütköztök általában a szervezés során?

Ha a táborok szervezéséről van szó, ott mindig nagyon fontos figyelembe venni, hogy mennyi kézműves programot teszünk be a programba mennyi látogatóközpontot, mert az a tábor díját jelentősen megemeli, ami így viszont már kedvezőtlen a családok részére, fontos megtalálni az arany középutat. Amikor Természetiskolát szervezünk, ott a csoportok igényeit kell figyelembe venni és annak függvényében szervezni a programokat. Általában a magas létszámú csoportok szoktak nagyobb fejtörést okozni, hogy tanulás, játékok rovására ne menjen a nagyobb létszám és az újra tervezést igény.

Továbbá, hogy egy-egy ilyen tábor alkalmával célszerű lenne minél nagyobb területeket bejárni, hogy különböző élőhelyeket megvizsgálva vizuális visszacsatolással is gazdagodjanak a részt vevők, de az egyre magasabb busz költségeket nem mindig tudják kigazdálkodni.

A látogatóközpontoknál Kovács-Mesterházy Viktória osztályvezető nyilatkozott nekem:

- Milyen akadályok/ nehézségek nehezítik meg a munkájukat ezeken a területeken?

Mindkét bemutatóhelyen, és általánosságban is elmondható, hogy a hatékony, és igazán vendégbarát szolgáltatások megvalósításához több munkaerőre lenne szükség. Ez sajnos a legnagyobb probléma egy állami költségvetési szervnél, hiszen meghatározott létszámkerettel dolgozunk. Az épület gondozottsága, a karbantartási feladatok elvégzése is kihívást jelent, hiszen pl. egyetlen gondnokkal kell megoldanunk az összes bemutatóhely, szálláshely és irodaház fűtési munkálatait. Teljes szezonális nyitvatartást sem tudunk a Lápok Házánál biztosítani, mert 1 fő munkaerő dolgozik fixen a helyszínen. Csákványdoroszlón is ez a helyzet, ott viszont az igazgatóság más osztályairól segítenek kollégák, hogy hétfőtől vasárnapig nyitva lehessünk. Szóval a legnagyobb kihívás a munkaerőhiány.

Az esős évszakok is megkeserítik a dolgozók munkáját. Nyár végén borzasztó méreteket öltött a Rába áradása. Több tanösvény is víz alá került, ingoványossá vált az esőzésektől, valamint a megduzzadt patakok fahidakat is rongáltak, nem volt járható. Problémát okozott a Vízi Vándor Látogatóközpont területén is víz alá került a tanösvény, valamint egy rönkbútort sodort arrébb víz, a berendezésekről kellett az iszapot eltávolítani, került szóba az interjúztatás során.

5. További lehetőségek az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóságnál

5.1. A környezeti nevelés gyakorlati módszerei a térségben

A környezeti nevelés mindenkinek mást jelent. Az idősek gyerekkorukban nem halottak a környezeti szennyezésről vagy védelméről. A középkorúak már fiatal felnőttként ismerték meg a fogalmakkal. A mai fiatalok pedig már tanultak róla az iskolában első évfolyamok óta.

Itt úgy tartják és ezzel én is teljesen egyetértek, hogy az élményalapú és tevékenységorientált tanítási módszer a legalkalmasabb a környezeti érzékenyítésre, szemléletformálásra. Fontos a gyerekek lekötése ezért az interaktív installációk mindig nagy sikert aratnak például a látogatóközpontban is. Az erdőpedagógia alapjainak átadása játékos természetközeli környezetben. A gyerekek a táborokban vagy akár a bemutató központokban saját maguk tapasztalhatják meg a növényeket állatokat természetes közegükben. Sokkal eredményesebb így a tanulás és a konklúzió levonása. Tehát fontos az élményalapú oktatás mert ez a legtartósabb ez teszi a legnagyobb benyomást a gyermekre. A környezeti nevelővel folytatott email váltásom során kiderült, hogy szívesebben alkalmazzák ezt a fajta tanítást és kerülik a frontális oktatási formákat.

Az ÖNPI-nél megtanítják és megmutatják a természetvédelmi szemléletet így sokkal könnyebb a gyerekeknek odafigyelni egy-egy adott növényre vagy állatra, ha már felismerik őket. *„A cél a környezeti érzékenység, tudatosság fejlesztése, természetszerető, a többi élőlényt társaként elfogadó, az élet fenntartásának lehetőségeit kutató szemlélet tovább alakítása, attitűd formálása.”* (Lajos Anna környezeti nevelő, ÖNPI) A munkatársak szerint a legfontosabb a nevelés során amit szeretnének elérni az a személyes tapasztalás, az élményszerű, közvetlen megfigyelés és az erre való hajlandóságra való elindítás.

Fontosak a természetvédelmi táborok is hiszen ott nem csak egy nevelő vagy egy túravezető által közvetített anyag ragadhat rájuk, hanem barátságok kötődnek, ezzel újabb és újabb pozitív élmény társul az itt tanultakhoz, fontos a pozitív visszacsatolás minden esetben.

5.2. További környezeti nevelési programok a térségben

5.2.1. Felnőtteknek

A Grassland-HU projekt keretein belül 2023 márciusában egy olyan tábort kezdtek el szervezni, amelyben 18 éven felüli önkénteseket kerestek a Szőcei láprétre. Ennek kapcsán több

mint húsz felnőtt jelentkezett a szervezők várakozását felülmúlva. Így a szénagyűjtő önkéntestábor július másodikán meg is nyithatta kapuit. Az ország sok pontjáról érkeztek a vegyes kor eloszlású csapat. A természetvédelmi tábor témája, ha fogalmazhatok így a kaszálás volt, ugyanis az önkéntesek feladata a láprét lekasználása volt.

Persze a szervezők délutánra programokat szerveztek, mint például lepkeszés, pityerszeri emlékegyüttes megtekintése, valamint a társaság botanikai tudásának felfejlesztése. A táborozók nagy lelkesedéssel vettek részt ezeken is. A beszámolók alapján nagyon jól és gyorsan folytak a munkálatok nehéz fizikai munkákra vállalkoztak kézi kaszálás, villázás, gereblyezés és a széna felpakolása, valamint elhordása. A 18. ábrán éppen elszállítják az aznapi gyűjtést. Mindenki előtt ott lebegett a cél az ország egyik legkülönlegesebb élőhelyének megőrzése. A munkáért cserébe a résztvevő ingyen étkeztetést kaptak, sátrazási lehetőséget és körbevezették őket az Őrség csodálatos eldugott tájain.

Az ÖNPI a Herman Ottó Intézet Nonprofit Kft- vel karöltve szervezte meg a lehetőséget, egyértelműen sikeres volt. Valamint jó hangulatban ahogy az a Grassland.hu weboldalon olvashatjuk a személyes beszámolókból itt felszólalt a szervezők egyike Takács Katalin, illetve több résztvevő is. (Internet 16.)

18. ábra Önkéntesek a 2023-as táborban (Grassland-HU honlapja)

5.2.2 Gyermekeknek

Az Őrségi Nemzeti Park Táborokat is tervez a természet szerelmeseinek. Az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság Harmatfű Természetiskola (3. táblázat és 19. ábra) és Szálláshely épülete ad otthont a természetiskolai és környezeti nevelési foglalkozásoknak. 2023 nyarán 3 tábor került megrendezésre ezek neve Tarkalepke Napközis nyári tábor. Témájukat tekintve természetismereti tábor az Őrségben

élő gyermekek számára, céljuk a természet szeretetre nevelés sok játékkal gazdagítva. A tábor idén, mint említettem három alkalommal került megrendezésre az alábbi fő elosztásban:

3. táblázat Az ÖNPI Harmatfű Természetiskola táborai és a résztvevők (Saját szerkesztés)

2023.06.26-30.	23 fő vett részt
2023.07.17-21.	24 fő vett részt
2023.08.07-11.	21 fő vett részt

A tábor a meghirdetett időpontokban egyszerre 25 gyermek jelentkezését tudja befogadni. Minden napon elhangzottak különböző hasznos információk a természetvédelemről, állat- és növényfajokról és persze kultúrtörténeti érdekességekről. Ezeket a napokat általában az az nap elhangzottakból kvizekkel zárták, a helyes válaszadásokért pontokat gyűjthettek a gyerekek, de ösztönzőképpen voltak napi nyeremények is. A pontok gyűjtésére lehetőség volt a kvizekben lévő helyes válaszokkal, jó magaviselettel és a kihelyezett természetvédelmi rejtvények megoldásával. A szerzett pontokat a szervezők egy táblán vezették itt mindenki láthatta saját eredményeit. A tábor végén az utolsó napon ezeket a pontokat értékes ajándékokra lehetett beváltani: természetismereti foglalkoztató füzetre, matricákra, poszterekre, íróeszközökre és társasjátékokra.

19. ábra Harmatfű Természetiskola főépülete (Saját kép 2023)

A korosztályt tekintve főleg 7-13 éves kor között érkeznek a gyerekek nincs kor felosztás a gyerekek vegyesen vesznek részt az oktatáson és a játékokban. A résztvevők főleg a térségből érkeznek ide a környező településekről, mint Óriszentpéter, Kondorfa, Szalafő, Bajánsenye, Magyarszombatfa, Pankasz, persze helyinek lenni nem feltétel.

A rendezvényeket főleg az interneten hirdetik a szervezők, az ÖNPP weboldalán és a Harmatfű Természetiskola (19. ábra) Facebook oldalán találkoztam velük. A nemzeti park oldalán feltüntetik a tábor időpontjait erre van egy határidő, amin belül jelentkezni kell egy jelentkezési lap kitöltésével, valamint a tábor részvételi díjának térítésével. A táborok teljes 5 napra szólnak, így a jelentkezéseket is csak így tudják fogadni. A Táborok szervezésében részt vevő *Lajos Anna* beszámolója alapján tudhattam meg ezeket az információkat, illetve a Facebook oldalukon is sok program leírásával találkozhatunk.

6. Összefoglalás

A szakdolgozatomban a környezeti nevelés gyakorlati módszereit kutattam az Őrségi Nemzeti Parknál. A lakóhelyem környékén található területeken vizsgáltam ezeket nem az egész Parkot érintve. Arra kerestem a válaszokat, hogy milyen területeken épül fel egy ilyen központ, milyen háttérrel illetve, a az itt folyó munkálatok megfelelő módszereire. Az internet a régi világ térképeihez is betekintést nyújt régi kataszteri térképeken megfigyelhetjük a tájhasználatot illetve hogyan alakult a folyók , patakok évszázados mozgása. Utóbbi információ mindkét területen elég fontos hiszen vizes nedves területekről beszélünk. A Rába és a Szőce patak is nagyon sok hasznú volt a történelem során, derült ki számomra a történeti áttekintésekből.

A környezeti nevelés jelen volt az ember megjelenése óta, természetesen nem így nevezték. Ahogy fejlődünk egyre nagyobb súllyal bír. A környezeti nevelés egy testi lelki egyensúlyt adó fogalom, a legszebb dolog megtanítani valaki számára hogyan szeresse és emelje egyenrangúvá saját magát a körülvevő életterével. A környezet egyenrangú fél számunkra, de nekünk sokkal nagyobb szükségünk van rá, mint fordított esetben.

Először nemzetközi szinteken jelent meg, de hazánkban is régóta jelen van a történelemben a környezeti nevelés gondolok itt akár az elsőként megrendezett Madarak és fák napjára. Sok mindent tudunk már a környező világról és még mindig nem eleget. Tudásunk bővítésében nagyon nagy szerepet töltenek be a Nemzeti Parkjaink, számos értékkel és természeti kincsekkel. Az itt dolgozó lelkes munkatársaknak köszönhetően mindig friss információkkal gazdagodhatunk a rendezvényeiken és bemutatóhelyeiken

A dolgozatomban nagy figyelmet fordítok két látogatóközpontra az egyik a Csákánydoroszlóban található még fiatal Vízi Vándor, másik pedig a már tíz éve épült Lápok Háza természetvédelmi bemutatóközpont Szőcén. Mindkettő nagy sikernek örvend akkor is, ha csak a statisztikákat nézzük, évente rengeteg új és visszatérő vendégük van. Az épületek telis-tele vannak interaktív tudásközevetítővel ami a mai átlag gyerekeket is oda ragasztja az egyes állomásokhoz. A Park nevelési céljai hogy egy természet szerető szemléletet alakítsanak ki már gyermekkorban hiszen ilyenkor vagyunk a legformálhatóbbak. Az a véleményem, hogy azok a felnőttek, akik gyermekként fogékonyabbak erre vagy akár részt vesznek valamilyen programon amelyen környezeti nevelés folyik nagyobb eséllyel fogják saját gyermekeiknek ezeket átadni mint azok akik csak egy tanóra

keretén belül hallanak róla és nem látják a gyakorlatban. Persze nagyon fontos, hogy mint szülő támogató legyen a nevelésben sajnos sokszor tapasztalom azt, hogy a gyermek fogékony, de a szülő nem partner a témában. Az ÖNPI- nál mindent megtesznek ,hogy egy -egy látogatáson elinduljon a gyermekben a szemléletváltás, hogy utána ő maga érezze mi a helyes út.

Az adatok gyűjtése közben nagyon őszintén és nyitottan beszéltek velem a Park munkatársai szó esett nehézségekről, illetve a jövőbe tekintésről is ezeket igyekeztem feldolgozni témámba illeszthetően. Úgy gondolom élő példája vagyok, hogy ha megfelelő korban elkezdik a környezeti nevelést fogékonnyá válhatunk egy életen át a természet mély tiszteletére és jelenleg szinte ez a legfontosabb, amit meg kell tennünk.

7.Köszönetnyilvánítás

Szeretnék köszönetet mondani a belső konzulensemnek, *Dr. Alföldi Zoltán* egyetemi docensnek, hogy szakértelmével és tanácsaival segített engem a dolgozatom megírása közben. Köszönetet szeretnék mondani továbbá *Dr. Kondorosy Előd* egyetemi tanárnak, hogy elfogadta témaválasztásomat.

Szeretnék köszönetet mondani az Őrségi Nemzeti Park munkatársainak *Kovács-Mesterházy Viktória* osztályvezetőnek és *Lajos Anna* környezeti nevelőnek, akiket a szakdolgozatom írása közben rengetegszer kereshettem és mindig készségesen válaszoltak a kérdéseimre.

Továbbá hálás vagyok mindazoknak, akik segítettek ötletekkel és biztató szavakkal.

Végül hálás vagyok a családomnak, hogy megtanítottak a természet és a körülöttem lévő környezet mély szeretetére és tisztelésére, valamint lehetővé tették számomra a tanulmányaim folytatását és elindítottak ezen az úton.

8.Jegyzékek

8.1. Irodalmi jegyzék

- ❖ Balázs L. (szerk) (2023): Fenntarthatóság a kommunikáció oktatásában, Hungarovox Bt, Budapest
- ❖ Ballér E. (1996): Tantervelméletek Magyarországon a XIX-XX. században, Országos Közoktatási Intézet, Budapest
- ❖ Carson, R.(1994) Néma tavasz, Katalizátor Iroda,262, oldal ISBN:9637467238
- ❖ Dombai A., Oláh J., Varga I. (2004) :A nevelélmélet alapkérdései, Első kiadás APC-stúdió 5700 Gyula,Vár u.4.
- ❖ Fűzné K.M (2012): A természetismeret tanításának módszertana, Szegedi Tudományegyetem
- ❖ Garami L, Garami L. (1997): Védett természeti értékeink útikalauza, Mezőgazda Kiadó, Budapest
- ❖ Gévai Cs. (2011): Nagyon zöld könyv, Pozsonyi Pagony Kft, Budapest
- ❖ Giannella ,V.(2019): Greta vagyok, Egy új zöldnemzedék kiáltványa, Móra Könyvkiadó
- ❖ Groovie, A.(2010): Leon és a környezetvédelem, Csimota Könyvkiadó, Budapest
- ❖ Havas P. (2004): Új Pedagógiai Szemle folyóirat, A környezeti nevelés magyarországi gyakorlata 12-25.
- ❖ J.Palmer, P. Neal (ford)Teski T.(1998) :A környezeti nevelés kézikönyve, Körlánc Környezeti Nevelési Program, InfoGroup Kft
- ❖ Kovátsné N. M: Pedagógiai rendszerek, elvek és értékek az ezredfordulón, Comenius Oktató és Kiadó Bt
- ❖ Lehoczky J. (1999): Iskola a természetben, avagy A környezeti nevelés gyakorlata, Raabe Klett Könyvkiadó Kft.Budapest,
- ❖ Lükő I. (2003): Környezetpedagógia, Bevezetés a környezeti nevelés pedagógia és társadalmi kérdéseibe, Nemzeti Tankönyvkiadó Rt.,Budapest
- ❖ Magyar Környezeti Nevelési Egyesület (1998): Nemzeti Környezeti Nevelési Stratégia - alapvetés-, Filum Kiadó
- ❖ Nagy J. (2002): XXI.század és nevelés, Osiris Kiadó, Budapest

- ❖ Schróth Á. (szerk)(2004):A környezeti nevelés a középiskolában, Az ELTE Trefort Ágoston Gyakorlóiskola vezetőtanárai, Trefort Kiadó, Budapest
- ❖ Wilson-Powell, G.(2020): Tényleg zöld? , Mester Akadémia Kft, Budapest Hajós utca 23.

8.2. Internetes források

- ❖ Internet1.:http://publikacio.unieszterhazy.hu/5985/1/37_53_K%C3%A1r%C3%A1sz.pdf 2023.09.20
- ❖ Internet2.:<http://anzsu7.web.elte.hu/Kornyezetestarsadalom/K%C3%A1r%C3%A1sz.pdf> 2023.09.20
- ❖ https://mkne.hu/wpcontent/uploads/2020/12/T13_KN_GyakFejl_Kulf_EU_Havas_2004.pdf 2023.09.20
- ❖ Fűzné Dr.Kószó Mária Tanulmánya, Szegedi Tudományegyetem(2012)
[2https://eta.bibl.u-szeged.hu/2204/2/index.html](https://eta.bibl.u-szeged.hu/2204/2/index.html) 2023.10.16
- ❖ Internet3.:https://mkne.hu/wpcontent/uploads/2020/12/T13_KN_GyakFejl_Kulf_EU_Havas_2004.pdf 2023.10.16
- ❖ Internet 4.:http://eta.bibl.u-szeged.hu/2204/2/931_a_krnyezeti_nevels_fogalma.html 2023.09.11
- ❖ Internet 5.: <http://magyarnemzetiparkok.hu/bemutatohelyek/> 2023.09.01
- ❖ https://epa.oszk.hu/02900/02984/00011/pdf/EPA02984_edu_2016_3_157-175.pdf 2023.09.17
- ❖ Internet 6.: <https://www.vadasa.hu/latnivalok/szocci-tozegmohas-lapret> 2023.08.25
- ❖ <https://hu.wikipedia.org/wiki/Sz%C5%91ce> 2023.10.16
- ❖ Internet7.:<https://hu.wikipedia.org/wiki/Cs%C3%A1k%C3%A1nydorosl%C3%B3> 2023.09.20
- ❖ Szénatábor:http://www.kerekerdo.org/html/a_szocci_szenagyujto_tabor.html2023.09.20
- ❖ Internet8.:http://www.kerekerdo.org/html/a_rabamente_termeszeti_erteke.html2023.09.20
- ❖ Internet9.:<https://dtk.tankonyvtar.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/12677/kornyezetpedagogia.pdf?sequence=-1&isAllowed=y> 2023.10.30
- ❖ Internet 10. : <https://wwf.hu/kornyezeti-neveles/> 2023.10.31
- ❖ Internet 11.: https://s3.eu-central-1.amazonaws.com/greenfo.hu/wp-media-folder-greenfo/wp-content/uploads/szakdolgozatok/diplomamunka-varga-renata_20120702195537.pdf 2023.09.20
- ❖ Internet 12.: <https://magyarnemzetiparkok.hu/bemutatohelyek/>2023.09.20

- ❖ Internet 13.: <https://magyarnemzet.hu/mozaik/2020/08/teged-is-tart-karokkal-varnak-magyarorszag-nemzeti-parkjai> 2023.09.20
- ❖ Internet 14.: <https://vizivandor.hu/vizivandor-tabor-a-raban/> 2023.09.20
- ❖ Internet 15.: <https://www.orseginemzetipark.hu/> 2023.10.30
- ❖ Internet 16.: <https://grasslandlifeip.hu/Remek-hangulatu-onkentes-tabor-az-Orsegben?fbclid=IwAR38Q9uxF2ZPAM5VNKFk5E2-wxYUjexT7vKu7JvVyvaW-qn-myBn1flroCk> 2023.09.20
- ❖ Internet 17.: <https://www.orseginemzetipark.hu/hu/info/vendegeinknek/tanosvenyek/tozegmohas-lapret-tanosveny.html> 2023.09.20
- ❖ Internet 18.: <https://orseginemzetipark.hu/hu/info/igazgatosag/kozerdeku-adatok/> 2023.10.10

8.3. Ábrajegyzékek

1. ábra A tanítás és tanulás modellje a környezeti nevelésben, Palmer és Niel,1994 (Saját szerkesztés).....	9
2. ábra Szőce, Magyarország első katonai felmérés térképén 1782-1785 (Arcanum Adatbázis)	13
3. ábra Szőcei láprét fapallói (Saját kép 2023)	14
4. ábra Szőce címere a településtáblánál (Morisbakancslista blog).....	15
5. ábra Csákánydoroszló térképe katonai felmérésből XIX század (Arcanum Adatbázis).....	16
6. ábra Lápok Háza Bemutatóközpont (saját kép, 2023).....	19
7. ábra Lápok háza bemutatóterem (saját kép, 2023).....	20
8. ábra A lápi növények mesterséges szaporító és bemutató kiskertje (saját kép, 2023).....	21
9. ábra. A láprét bejárata, legelő állatok ismertetése (saját kép, 2023).	22
10. ábra A Vízi Vándor Látogatóközpont főépülete (saját kép, 2023).	23
11. ábra A látogatóközpont játszótere (saját kép, 2023).	24
12. ábra Bemutatótér a Vízi Vándor Látogatóközpontban (saját kép, 2023).	24
13. ábra A Rába forrásától a Dunába torkollásáig terjedő folyószakasz illusztrációja (saját kép, 2023).....	25
14. ábra A Rába történelmi korszakainak bemutatója (saját kép, 2023).....	26
15. ábra A Vízi Vándor melletti tanösvény információs táblája (saját kép, 2023).....	26
16. ábra A Vízi Vándor Tanösvény egyik információs táblája a hódról (saját kép, 2023).	27
17. ábra A látogatók számának alakulása évente a Lápok Házában (Saját szerkesztés)	29
18. ábra Önkéntesek a 2023-as táborban (Grassland-HU honlapja)	39
19. ábra Harmatfű Természetiskola főépülete (Saját kép 2023)	40

8.4. Táblázatjegyzék

1. táblázat Iskolák által szervezett tanórán kívüli oktatás(Új pedagógiai sz. 2004 ,saját szerk)	11
2. táblázat Az Őrségi Nemzeti Park látogatóközpontjainak jellemző adatai(Internet 15)	17
3. táblázat Az ÖNPI Harmatfű Természetiskola táborai és a résztvevők (Saját szerkesztés).....	40

NYILATKOZAT

a szakdolgozat nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: Kovács Dóra Ágnes

A Hallgató Neptun kódja: M0VD86

A dolgozat címe: A környezeti nevelés gyakorlati módszereinek vizsgálata az Őrségi Nemzeti Park látogatóközpontjaiban

A megjelenés éve: 2023

A konzulens tanszék neve: Természetvédelmi és Biológia Tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, s az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

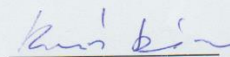
Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítotam, tudomásul veszem, hogy a Záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkori szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe.

Kelt: Szentgotthárd év 2023. 10 hó 29. nap

Hallgató aláírása

NYILATKOZAT

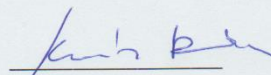
Alulírott KOVÁCS DÓRA ÁGNES, a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem,
GEORGIKON Campus,
TERMÉSZETVEDELMI MÉRŐK szak nappali/levelező* tagozat

végzős hallgatója nyilatkozom, hogy a dolgozat saját munkám, melynek elkészítése során a felhasznált irodalmat korrekt módon, a jogi és etikai szabályok betartásával kezeltem. Hozzájárulok ahhoz, hogy Záródolgozatom/Szakdolgozatom/Diplomadolgozatom egyoldalas összefoglalója felkerüljön az Egyetem honlapjára és hogy a digitális verzióban (pdf formátumban) leadott dolgozatom elérhető legyen a témát vezető Tanszéken/Intézetben, illetve az Egyetem központi nyilvántartásában, a jogi és etikai szabályok teljes körű betartása

mellett.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem*

Kelt: Szentgyörgyi év 2023.10 hó 29 nap

Hallgató

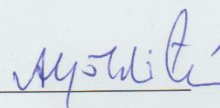
NYILATKOZAT

A dolgozat készítőjének konzulense nyilatkozom arról, hogy a Záródolgozatot/Szakedolgozatot/Diplomadolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A Szakedolgozatot/Diplomadolgozatot záróvizsgán történő védeésre javaslom / nem javaslom*.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem*

Kelt: Keszthely év 2023.10. hó 29. nap

Belső konzulens